

ТЬЮТОР ЯК СУБ'ЄКТ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розкрито значення проблеми морального виховання для сучасного суспільства. Virішити завдання формування системи моральних цінностей студентської молоді пропонується шляхом використання тьюторської виховної системи. Тьюторська виховна система – це комплекс форм, засобів, методів і принципів, що стимулюють моральний розвиток студента – майбутнього спеціаліста. Суб'єктність як сформованість життєвої позиції тьютора та складова частина цілі виховання передбачає наявність у тьютора моральних ідеалів і цінностей та проявляється як мотивований та усвідомлений вплив тьютора на сферу ідеалів і цінностей окремого студента або групи. Акцентується увага на тому, що суб'єкт-суб'єктна взаємодія тьютора і тьюторанта вимагає високого рівня загальної культури тьютора, безперервної освіти, активності у розвитку професійних умінь. Лише коли тьютор сам є зразковим носієм моральних законів, духовно-моральна сфера буде сприйнята підопічними як гідна.

Ключові слова: моральне виховання, тьютор, індивідуалізація, суб'єкт-суб'єктні відносини, моральні цінності.

В умовах глобалізації та модернізації сучасного суспільства особливо гостро постає проблема пошуку шляхів вдосконалення системи виховання студентської молоді. Зростає розуміння того, що для успішного навчання студентам необхідні як знання, навички, так і духовно-моральні цінності. Проблема морального виховання студентської молоді – одна з пріоритетних проблем сучасної системи освіти. У вищих закладах освіти навчається молодь, соціалізація якої припала на роки реформ і епохи перебудови в Україні. Їх життєві стереотипи, цінності, поведінка суттєво відрізняються від попередніх поколінь. Сучасна молодь – покоління самовпевнених, розкутих, амбіційних і незалежних індивідуалістів. На жаль, подібна характеристика вказує на недосконалість їх морального виховання. Студентські роки – це час найбільш активного розвитку моральних і естетичних почуттів, становлення характеру і, що особливо важливо, оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини. Перетворення мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, з одного боку, й інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією, з іншого, виділяють цей вік як центральний період у становленні особистості. Тому особлива увага сучасної психолого-педагогічної науки звернена на розроблення нових технологій, направлених на розвиток моральних здібностей як вирішальних для розвитку ціннісної системи людини.

Зростає цікавість до тьюторської системи навчання та виховання, використання якої виступає одним із найбільш ефективних способів вирішення проблеми покращення якості освіти у багатьох країнах світу. Тьюторство, запозичене з британської освіти, постає в Україні на сучасному етапі як інноваційний елемент.

Про зростання інтересу до проблеми морального виховання, процесу формування ціннісних пріоритетів молоді як основи духовного, морального, соціокультурного, естетичного відродження нації свідчить аналіз педагогічної (В. І. Андрєєв, І. Д. Бех, А. А. Бодальов, Є. В. Бондаревська, З. І. Васильєва, С. У. Гончаренко, А. С. Макаренко, І. С. Мар'єнко, О. В. Сухомлинська, К. Д. Ушинський, Д. І. Фельдштейн, К. І. Чорна, В. Д. Шадриков та ін.), філософської (С. Ф. Анісімов, М. М. Бахтін, М. Н. Бердяєв, О. М. Петросян, О. Г. Дробницький, В. С. Соловйов, К. Ясперс та ін.), психологічної (Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, Л. С. Віготський, А. Г. Ковальов, В. С. Лозниця та ін.), соціологічної (Х. В. Дзугцев, Т. А. Алексіна) літератури. Проблема морального виховання є одним із найбільш складних і динамічних процесів у психолого-педагогічній теорії і практиці у всьому різноманітті її аспектів.

Тьюторство досліджували такі українські та зарубіжні вчені, як: Н. Л. Акініна, Н. А. Сторожук, А. М. Бойко, Н. М. Дем'яненко, Л. І. Каленіченко, Т. І. Койчева, В. О. Смікал, О. П. Літовка, Л. О. Шеїна, В. І. Аллен, Р. Гаррісон, У. Доусон, Е. Гордон, Р. Морган та ін. Проте явище тьюторства є настільки багатоконпонентним і складним, що не всі його аспекти поки що знайшли цілісне висвітлення у середовищі наукових робіт.

Мета статті – визначити роль тьютора як суб'єкта морального виховання студентської молоді.

Ціла низка державних документів, таких як “Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті” [5], Закон України “Про освіту” [4], “Концепція виховання особистості в умовах розвитку української державності”, Закон України “Про захист моралі”, “Національна програма виховання дітей та учнівської молоді”, Указ Президента України “Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки” та ін. свідчать про те, що моральне виховання молоді в процесі навчання виступає важливим завданням, поставленим перед сучасними закладами освіти.

Сьогоднішня система вищої освіти не відповідає належним чином вимогам збереження і розвитку інтелектуального і морального потенціалу молоді. Вона все ще слабо орієнтована на самореалізацію і саморозвиток особистості і не здатна в повному обсязі враховувати її здібності, інтереси, ціннісні орієнтації. Директивні підходи до виховання вже не діють, адже поведінка, організована на підставі авторитарних вимог, не розвиває позитивної мотивації вчинків. Щоб стати повноцінною, особистість має навчитися розмірковувати, самостійно приймати рішення і свідомо діяти на основі аналізу мотивів. Така робота створює міцне підґрунтя для формування моральної поведінки молоді за будь-яких обставин, адже студентський вік

є періодом активного розвитку культурно-моральних структур особистості. Академік І. Д. Бех переконаний, що “педагоги повинні докласти максимум зусиль до виховання нової зміни, яка віритиме в розумне життя, істину, добро, справедливість і буде переконана в тому, що прогрес людства залежить від постійного розвитку моральності в кожній людині” [2, с. 13].

Аналіз літератури дає підставу стверджувати, що мораль (лат. *moralis* – моральний) – “одна з найдавніших форм суспільної свідомості, система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що виникає і розвивається на основі потреби суспільства регулювати поведінку людей у різних сферах їхнього життя за допомогою норм, заборон і вимог” [8, с. 154]. Моральне виховання – цілеспрямований, планомірний процес впливу на духовну, емоційну, світоглядну сферу та поведінку людини відповідно до моральних норм, що діють у суспільстві.

Моральне виховання пов’язане, перш за все, із внутрішнім світом особистості, з засвоєнням духовних цінностей. А одним із головних “факторів” результативності процесу морального виховання підростаючого покоління є педагог як носій духовних цінностей. К. Д. Ушинський наголошує на значенні ролі педагога, який перебуває у тісній взаємодії з вихованцем: “вплив особистості вихователя на молоду душу становить ту виховну силу, яку не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань і заохочень” [7, с. 28–29].

Проте для ефективного розгортання виховного процесу вихователь має ставитися до студента не як до об’єкта, а як до суб’єкта виховної дії, роблячи його своїм рівноправним “партнером”. К. Н. Волченкова запевняє, що тьютор якнайкраще підходить для створення такого альянсу тому, що він “працює в рамках суб’єкт-суб’єктного підходу, а отже, повинен розглядати будь-яку навчальну проблему насамперед із погляду студента, а не викладача”. Тьюторський супровід націлений на реалізацію принципу індивідуалізації в освіті, сприяє найповнішому розкриттю особистісного потенціалу студента за умови встановлення суб’єкт-суб’єктних відносин, у яких кожна сторона бере на себе відповідальність за власний вибір [3, с. 75].

Хто ж такий тьютор в умовах сучасного вищого навчального закладу? Феномен тьюторства тісно пов’язаний з історією європейських університетів і походить з Великої Британії. Тьюторство з’явилося приблизно у XII ст. в Оксфорді, а пізніше і в Кембриджі як форма університетського наставництва. Тьютори не були викладачами. Вони допомагали студентам розвивати здатність мислити, виробляли вміння відбирати і критично аналізувати факти, вміння “думати для себе” [1, с. 96–97]. Із часом тьюторство не лише не втратило своєї позиції, а навпаки, розповсюдилося по всьому світу, відіграючи важливу роль у навчально-виховній системі закладів освіти різних країн. Тьютор став сполучною ланкою, що забезпечує цілісність системи освіти, де студент формується як фахівець в умовах тісної академічної взаємодії.

Особлива увага тьютора зосереджена не на досягненні успішності у навчанні, а на вихованні моральних якостей студентів. “Компетенції моральних міркувань, включаючи моральні ознаки, міжособистісні стосунки, вирішення проблем, співпереживання та піклування, повинні бути обговорені та досліджені тьюторами та підопічними” – вважають дослідники К. Ф. Чен та К. Я. Ляо [9, с. 269–281].

На нашу думку, тьюторство в Україні має стати повноцінною системою підтримки формування індивідуальної освітньої траєкторії студента. Оскільки в останні роки зріс інтерес до процесу індивідуалізації навчання та виховання, у тьюторській роботі реалізуються цінності індивідуалізації, самовизначення особистості, осмисленого ставлення до власного життя, свого майбутнього, перспектив. Це безпосередньо пов’язано з завданням гуманізації освіти: навчити людину бачити свої цілі, сприймати себе як потенційний ресурс. Тьюторська робота спрямована на розширення кругозору студента, його можливостей, на самовизначення, розвиток суб’єктного ставлення до власного просування до успіху.

Тьютор дбає про те, щоб підопічний міг всебічно розкритися, реалізувати якнайповніше свої можливості, допомагаючи знаходити шляхи досягнення поставлених цілей, вчить діяти самостійно, рішуче й успішно, розширює потребу в добрих справах, пробуджує в серці відповідальність за свої вчинки, вчить бути небайдужими до зла, несправедливості. Емоційний комфорт, творчість, тісна співпраця супроводжують весь процес тьюторського супроводу [6, с. 270].

Головним механізмом формування суб’єкт-суб’єктних відносин є такі особистісні та професійні якості тьютора:

- уміння співробітництва і співтворчості;
- здатність аналізувати, порівнювати та проектувати професійні дії відповідно до новітніх освітніх цілей;
- науково обґрунтовано добирати форми та методи організації навчально-виховного процесу відповідно до сучасних соціально-економічних потреб суспільства;
- проявляти вимогливість до підопічних у поєднанні з повагою;
- володіння психолого-педагогічними методами дослідження та діагностики розвитку особистості та колективу;
- володіння педагогічною технікою й освітніми технологіями;
- готовність будувати педагогічне спілкування на основі урізноманітнення спільної діяльності й урахування природних нахилів та інтересів студентів;
- прагнення до самоосвіти й самовиховання.

Процес формування моральної культури студентської молоді є важливим і складним напрямком у процесі підготовки фахівців університету. Чим вища моральна культура майбутнього фахівця, тим вища його соціальна значущість для суспільства. Тьюторська виховна система – це комплекс форм, засобів, методів і принципів, що стимулюють моральний розвиток студента – майбутнього спеціаліста. У зв'язку з цим головною метою виховання є формування загальної та професійної культури студентів, розуміння ними історії цивілізації, піднесення духовних потреб, залучення до етичних норм спілкування, а також усвідомлення свого місця в системі культури, саморозвитку і моральної свідомості. У процесі роботи тьютор активно сприяє саморозвитку та самоосвіті особистості підопічного, здатності і готовності до освоєння системи соціальних ролей. Виховний процес взаємодії тьютора і підопічного винен бути налаштований на створення умов для формування культурно-моральних, духовних цінностей особистості.

Метою тьюторського виховного впливу є формування вміння студента оцінювати себе з різних поглядів, вироблення активної життєвої позиції, внаслідок чого зростає відповідальність перед оточенням, удосконалюється вміння приймати рішення, координувати їх із діями інших, уникати конфліктних ситуацій.

Основу морально-ціннісних пріоритетів особистості складають її норми поведінки, моральні принципи, ідеали, моральні позиції, ставлення до близьких, а також незнайомих людей, морально-мотиваційна сфера свідомості особистості та інші загальнолюдські якості. Для наближення до найважливішої педагогічної мети – виховання “людини майбутнього” – тьютор повинен знайти способи освоєння загальнолюдських цінностей, таких як добро, істина, віра, надія, любов і краса.

Провідна роль у формуванні моральних якостей студентської молоді належить діалогічному типу спілкування тьютора з підопічним, в основі якого лежать тісні особисті взаємини. Такі взаємини передбачають беззаперечне прийняття суб'єктами взаємодії один одного, визнання індивідуальної неповторності кожного, позитивне ставлення взаємодіючих сторін. Діалог створює атмосферу відкритості, щирості, емоційної насиченості лише в тому разі, коли він налаштований на розкриття життєвих цінностей і життєвих сенсів, а в основі його лежить довіра. За правильною організації такі взаємини сприятимуть взаємопроникненню, взаєморозумінню й особистісному збагаченню.

Для того, щоб зустрічі з тьютором були ефективними, дуже важливо встановити хороші взаємини між тьютором і студентом. Часто ці взаємини виникають швидко, але інколи може знадобитися декілька зустрічей, перш ніж студент відкриється. Успіх цих стосунків залежить від особистості тьютора і підопічного та від педагогічних якостей тьютора. Враховуючи вплив тьютора на якість морального виховання студентської молоді, пропонуємо набір особистісних якостей, важливих для професії тьютора. Умовно можна виділити найважливіші:

– Адаптивність. Тьютор повинен вміти адаптуватися до кожного випадку. Оскільки відсутня заздалегідь визначена формула, підхід тьютора залежить від потреб студента й особливих труднощів, які він відчуває. Протягом усіх зустрічей тьютору доведеться переоцінити цілі студента, коли вони будуть досягнені. Тому важливо не боятися створення нового плану дій, який буде краще адаптований до кожної нової ситуації.

– Енергійність. Для того, щоб встановити хороші взаємини, тьютор повинен бути енергійною людиною та з великим ентузіазмом ставитися до своєї роботи, проявляти цікавість до справ підопічного. Завдяки своєму гарному настрою та мотивації тьютор стане зразком успіху, заохочуючи студента до того, щоб він сам почувався краще і досягав успіхів.

– Відкритість. Увага до потреб і демонстрація відкритості допоможуть краще зрозуміти становище студента. Запитання про навчання, оточення, взаємини в університеті, вдома дозволяють налаштуватися на більш плідну подальшу співпрацю й обрати методи роботи. Активна участь тьютора у житті студента, допомога у подоланні неприємностей змушує студентів відчувати свою цінність. Хороший тьютор повинен бути цікавим сам і цікавитися студентом, якому він допомагає.

– Терплячість. Незважаючи на те, що тьютори володіють великою кількістю знань і вмінь, може статися так, що деякі ситуації неможливо вирішити. Це нормально, і тьютори повинні вміти це визнати, не боятися здаватися некомпетентними. Насправді краще зізнатися студенту, що тьютор не знає відповіді, і коли зустрічі не створюють бажаного ефекту, важливо зробити крок назад і визнати, що не завжди можна допомогти. Також тьютор має терпляче чекати, поки студент повністю не сприйме те, що він намагається донести. Лише терплячість тьютора спонукає студента розслабитися, слухати, міркувати і вчитися.

– Комунікативні навички. Кваліфікований тьютор знає, що кожен студент має унікальні потреби, тож методи та пояснення, які працюють з одним підопічним, можуть не спрацювати з іншим. Тьютори повинні вміти спілкуватися зі студентами “їхньою мовою”, використовуючи різноманітні метафори та порівняння, що стосуються їх власних уподобань, талантів і досвіду.

Сукупність якостей тьютора формує його авторитет. Особистий приклад наставника – могутній фактор виховного впливу. Завдяки спілкуванню зі студентами тьютор виховує не тільки словом, а й усіма якостями своєї особистості. Він є зразком для наслідування та своїм власним життєвим досвідом показує приклад вищого рівня духовно-морального розвитку, представляючи систему духовно-моральних цінностей і допомагаючи таким чином студентам усвідомити й розвинути певні духовно-моральні якості. Студенти під час спілкування з тьютором оцінюють у процесі порівняння себе з ним власну самостійність, захищеність, особистісні якості, вчинки, поведінку, життєву позицію, ставлення до праці, готовність прийти на допомогу

тощо. Таким чином, тьютор, акумулюючи в персональній системі цінностей суспільні цінності й ідеали, є їх підсилювачем у свідомості підопічних.

Водночас авторитетний виховний вплив на формування системи цінностей особистості студента тьютор здатний здійснити завдяки шанобливому ставленню підопічних до нього. Повага особистості будується на фундаменті компонентів її системи цінностей. Так, прояв шанобливого ставлення до самостійності особистості, її суверенітету, особистісних якостей, вироблених правил і принципів, вчинків, індивідуальної позиції, накопиченого і переданого досвіду характеризує суспільну значимість особистості. І чим більше у такій особистості позитивно оцінюваних проявів, тим більш значущою людина стає для суспільства, з більшою повагою до неї ставляться люди. Студенти, проявляючи шанобливе ставлення до наставника, можуть захоплюватися його життєвою позицією, незалежністю, моральним кредо, вчинками, тощо. Так проявляється авторитет наставника, з'являється повага до нього як до людини, формується персональна система цінностей підопічних.

Тьютори сприяють особистісному, освітньому та професійному зростанню студента, поширюючи знання, які вони зібрали завдяки багаторічному досвіду. Успішні наставники завжди готові прийти на допомогу, терплячі, користуються авторитетом, володіють низкою позитивних якостей особистості. Тьютори мають ряд обов'язків, серед яких:

- ставитися до студентів з любов'ю і турботою, надавати їм право розвиватися як особистостям;
- будувати взаємини так, щоб вони відповідали духовно-моральним запитам студентів;
- допомагати студентам у розробленні відповідного індивідуального навчального плану, спираючись на вже сформовані уміння та навички;
- надавати рекомендації, що базуються на потребах, пов'язаних із навчанням і розвитком;
- допомога підопічним в отриманні відповідних експертних порад для саморозвитку;
- створення навчально-виховного середовища, що підтримує прийняття ризиків та інновацій, заохочення студента до розширення своїх здібностей;
- активне слухання та використання мовчання як інструменту;
- спонукати робити самостійні кроки, здійснювати вибір і відповідати за прийняті рішення;
- надання необхідного зворотного зв'язку, наприклад, пов'язаного з особистим досвідом.

Тьюторант – це особа, яка отримує допомогу від тьютора. Тьюторант переймає досвід і знання від наставника та практикує і демонструє те, що було досягнуто. Тьюторант має ряд обов'язків, включаючи такі:

- серйозне ставлення до зустрічей із тьютором;
- підготовка та виконання кожного завдання відповідно до плану дій, який був узгоджений із наставником;
- чітке вираження своїх потреб;
- допомога у визначенні цілей розвитку;
- демонстрація прихильності до тьютора;
- збереження конфіденційності;
- збереження позитивного ставлення;
- неупереджене ставлення під час зворотного зв'язку, позитивного чи негативного.

У процесі взаємодії тьютор може зіткнутися з низкою перешкод. Представляємо список найбільш поширених проблем, характерних для організації тьюторства:

- Відмінності у навчальних або наставницьких стилях. Стиль наставництва може не відповідати навчальним потребам тьюторанта або бути некомфортним для самого наставника. Після знайомства з підопічним тьютор має визначити найбільш прийнятний стиль подальшої взаємодії. І тьютору, і тьюторанту необхідно бути гнучкими у взаємодії. Оскільки взаємозв'язок розвивається, а рівень кваліфікації та довіри тьюторанта зростає, наставник має коригувати методи роботи відповідно до розвитку підопічного. Зазвичай із кожною наступною зустріччю тьюторант проявляє більшу активність із поступовим переходом до автономної праці.

- Час, необхідний для наставництва. Брак часу тьютора може стати на заваді високоякісній співпраці з тьюторантом. Якщо наставник починає жертвувати часом, відведеним на зустрічі з підопічним, через інші зобов'язання, то останній може втратити віру в свого наставника, і взаємини постраждають. Так само відбувається, коли тьюторант не приділяє достатньо часу для взаємодії зі своїм наставником.

- Невідповідні очікування. Інколи проблема наставника полягає в тому, що він може очікувати надто значного прогресу у тьюторанта за нереально короткий час. Наставники повинні дозволити своїм підопічними мати достатньо часу для професійного росту та помилок. І навпаки, деякі тьюторанти можуть вимагати занадто багато від наставників, наприклад, більше часу або уваги, ніж вони насправді потребують.

- Контроль. Тьютор повинен намагатися уникати двох крайнощів, які можуть виникнути у взаєминах із підопічним: з одного боку, надмірного контролю над виховною ситуацією та придушенням спроб тьюторанта діяти самостійно та, з іншого боку, нехтування ситуацією й ігнорування потреб підопічного. Обидві сторони повинні розуміти, що подібні відносини вимагають твердого зобов'язання обох сторін, і якщо ці зобов'язання не виконуються, цілі не будуть досягнуті.

Інші перешкоди, з якими стикаються у тьюторстві, можуть включати в себе:

- спроби будь-якої сторони контролювати взаємини (а не співпрацювати);
- маніпулювання будь-якою стороною (замість взаємної поваги);
- недостатня увага до стадії підготовки (наприклад, нездатність встановити чіткі цілі або розвивати план дій для досягнення бажаних цілей);
- випадковий підхід до зустрічей або інших форм взаємодії з підопічним (наприклад, перенесення зустрічей без вагомих причин, а також за подальшою домовленістю);
- відсутність організації підготовки до зустрічей із тьютором.

Висновки. Тьютор як суб'єкт морального виховання є т. зв. провідником на шляху духовно-морального розвитку студентської молоді. Представляючи собою систему сформованих високоморальних цінностей, вказує тьюторам на шлях до власного духовного розвитку та спонукає до змін у вчинках і поведінці. Тьютор, впливаючи на розум і душу студентів, як і лікар, повинен чітко дотримуватися заповіді: “Не нашкодь”, адже тьюторант – це сформована особистість, до якої слід ставитися з повагою і розумінням.

Спираючись на розглянуті нами дослідження, зазначимо, що реалізація завдань морального виховання вимагає у ставленні тьютора до студента високої етики сприйняття його як “рівного собі” – не за досвідом життя й освітою, а за ціннісно-сисловою єдністю взаємодії людини з людиною. Так визначається етичний характер їх взаємодії, який проявляється у повазі до особистості підопічного, в прийнятті його індивідуальності, розвитку його суб'єктності. Безумовно, тьютор повинен мати знання з духовно-моральної сфери, але теоретичних знань тут замало. Тільки тоді, коли тьютор є сам зразковим носієм моральних законів, духовно-моральна сфера буде сприйнята підопічними як гідна.

Серед перспективної тематики подальшого наукового дослідження проблеми морального виховання студентської молоді тьюторами визначаємо дослідження особливостей професійно-педагогічної підготовки тьюторів до здійснення морального виховання студентів.

Використана література:

1. Барбарига А. А. Британские университеты: [учеб. пособ.] / А. А. Барбарига, Н. В. Федорова. – Москва: Высшая школа, 1979. – 127 с.
2. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Т. 1 / І. Д. Бех. – Чернівці: Букрек, 2015. – 840 с.
3. Волченкова К. Н. Тьюторское сопровождение как основа субъект-субъектных отношений тьютора и студента / К. Н. Волченкова // Вестник ЮУрГУ. – 2013. – № 3. – С. 71–76.
4. Закон України “Про освіту”. – Київ, 1991.
5. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. (Проект). – Київ, 2001.
6. Подпльота С. В. Тьюторство у моральній культурі особистості / С. В. Подпльота // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2017. – № 1 (18). – С. 267–271.
7. Ушинский К. О пользе педагогической литературы / К. Д. Ушинский // Собрание сочинений: В 11 т. – Т. 2. – Москва – Ленинград: Изд. Акад. пед. наук РСФСР, 1948. – С. 15–42.
8. Юшкевич Ю. С. Теоретико-методологічні засади дослідження морально-етичних цінностей / Ю. С. Юшкевич // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2012. – № 2 (29). – С. 152–157.
9. Measuring the Moral Reasoning Competencies of Service-Learning e-Tutors / [C. F. Chien, C. J. Liao, B. G. Walters, C. Y. Lee] // Educational Technology & Society. – 2016. – № 19 (3). – P. 269–281.

References:

1. Barbariga A. A. Britanskіe universitety: [ucheb. posob.] / A. A. Barbariga, N. V. Fedorova. – Moskva: Vysshaya shkola, 1979. – 127 s.
2. Bekh I. D. Vybrani naukovі pratsi. Vykhovannia osobystosti. Tom 1 / I. D. Bekh. – Chernivtsi: Bukrek, 2015. – 840 s.
3. Volchenkova K. N. Tyutorskoe soprovozhdenie kak osnova subyekt-subyektnykh otnosheniy tyutora i studenta / K. N. Volchenkova // Vestnik YUUrGU. – 2013. – № 3. – S. 71–76.
4. Zakon Ukrainy “Pro osvitu”. – K., 1991.
5. Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy v XXI st. (Proekt). – K., 2001.
6. Podplota S.V. Tyutorstvo u moralnii kulturi osobystosti / S. V. Podplota // Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. – 2017. – № 1 (18). – S. 267–271.
7. Ushinskij K. O polze pedagogicheskoy literatury / K. D. Ushinskij // Sobranie sochinenij: V 11, t. – T. 2. – Moskva – Leningrad: Izd. Akad. ped. nauk RSFSR, 1948. – S. 15–42.
8. Yushkevych Yu. S. Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia moralno-etychnykh tsinnostei / Yu. S. Yushkevych // Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia. – 2012. – № 2 (29). – S. 152–157.
9. Chien, C. F., Liao, C. J., Walters, B. G., Lee, C. Y. (2016). Measuring the Moral Reasoning Competencies of Service-Learning e-Tutors. Educational Technology & Society, № 19 (3), P. 269–281.

Подпльота С. В. Тьютор как субъект нравственного воспитания студенческой молодежи

В статье раскрыто значение проблемы нравственного воспитания для современного общества. Решить задачу формирования системы нравственных ценностей студенческой молодежи предлагается путем использования тьюторской воспитательной системы. Тьюторская воспитательная система – это комплекс форм, средств, методов и принципов, стимулирующих нравственное развитие студента – будущего специалиста. Субъектность как сформированность жизненной позиции тьютора и составная часть цели воспитания предполагает наличие у тьютора нравственных идеалов и ценностей и проявляется как мотивированное и осознанное влияние тьютора на сферу идеалов и ценностей отдельного студента или группы. Акцентируется внимание на том, что субъект-субъектное

взаимодействие тьютора и тьюторанта требует высокого уровня общей культуры тьютора, непрерывного образования, активности в развитии профессиональных умений. Только когда тьютор сам является образцовым носителем нравственных законов, духовно-нравственная сфера будет воспринята подопечными как достойная.

Ключевые слова: нравственное воспитание, тьютор, индивидуализация, субъект-субъектные отношения, нравственные ценности.

Podpliota S. V. Tutor as a subject of moral education of student youth

The article highlights the importance of moral education in modern society. Solving the problem of forming a system of moral values in students is offered through the implementation of a tutorial system of education. A tutorial system of education is a complex of forms, means, methods and principles that stimulate the students moral development as future specialists. Subjectivity as the formation of the tutor's life position and the integral part of education involves the presence of moral ideals and values in tutor and manifests itself as a motivated and conscious tutor's influence on the sphere of ideals and values of a particular student or group. The emphasis is on the fact that the subject-to-subject relation between tutor and student requires a high level of tutor's culture, lifelong learning and development of professional skills. Only when the tutor is the sample of moral laws, the spiritual and moral sphere will be perceived by students as noteworthy.

Key words: moral education, tutor, individualization, subject-to-subject relation, moral values.

УДК 37.018.43:004

Пономаревський А. С.

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

У статті вивчено та систематизовано підходи до розвитку фахової медіакомпетентності педагогів у Німеччині. Зокрема, подано типологію поглядів німецьких дослідників на виділення завдань, рівнів, критеріїв і показників розвитку фахової медіакомпетентності педагогів. Простежено співвідношення базових понять дослідження: “медіаграмотність”, “медіапедагогічна компетентність”, “фахова медіакомпетентність”. Окреслено напрями освітньої політики щодо підготовки педагогічних працівників Німеччини в галузі медіакомпетентності. Розглянуто німецький досвід взаємодії з медіа в освітньому середовищі, можливості створення та впровадження педагогічних сценаріїв шляхом використання медіазасобів, медіаматеріалів і знань про медіа. Визначено чинники успішного впровадження медіаграмотності в сучасний освітній процес (рівень академічного навантаження, міждисциплінарні інновації, врахування специфіки сучасного медіаконтенту в процесі розроблення навчальних планів, програм тощо).

Ключові слова: освіта дорослих, медіа, медіакомпетентність, медіаграмотність, розвиток фахової медіакомпетентності, медіаосвіта, медіатекст.

Звертаючи увагу на актуальність реалізації співробітництва між Україною та ЄС у сфері освіти і науки відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підписаною у 2014 р., вважаємо важливим вивчення німецького досвіду впровадження фахової медіакомпетентності педагога для професійного розвитку впродовж життя. Наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття німецькі науковці визначили системні напрями розвитку медіапедагогіки як галузі знань, що охоплює “медіадидактику”, “медіавиховання” та “розвиток медіакомпетентності”. Водночас обмежений доступ і не виправдано низький рівень зацікавленості українських науковців до педагогічних досліджень із медіаосвіти в Німеччині зумовлює суттєві розбіжності в інтерпретації базових термінів і понять, дублювання вже розроблених освітніх технологій, що призводить до зниження якості підготовки конкурентоспроможних на ринку освітніх послуг фахівців в Україні. Натомість вивчення, аналіз і систематизація німецьких розроблень створюють умови для поступової адаптації української системи освіти в європейський простір.

Проблема розвитку фахової медіакомпетентності вчителів у Німеччині відображена в працях таких учених, як: Д. Бааке, Ш. Ауфенангер, Д. Тулодецькі, Кай-Уве Хутгер, Г. Мозер, Д. Шпангель, Р. Каммерль, К. Майрбергер та ін. Дослідники виробили власний погляд на процес підготовки медіакомпетентних педагогів. Кожна із розроблених дослідниками рівнево-критеріальних систем включає спільні компоненти морально-етичного та соціально-культурного виховання, навчання медіакультурному спілкуванню і дослідження медіавпливу на середовище.

Метою статті є вивчення та систематизація підходів до розвитку фахової медіакомпетентності педагогів у Німеччині, зокрема визначення завдань, рівнів, критеріїв і показників їх розвитку.

Німецька освіта послуговується Політикою забезпечення та вдосконалення освіти дорослих у Європі, положення якої конкретизовано у Звіті щодо освіти та навчання – 2020 Європейської Комісії, а саме Робочої групи з питань навчання дорослих (2014–2015 рр.). У документі зазначається, що в педагогіці / андрагогіці використовуються елементи неформальної освіти, епізоди ситуативного навчання, медіаконтекст, налагодження комунікативних зв'язків з метою забезпечення відповідної атмосфери для розвитку та навчання слухачів, які взаємодіють із медіа [9, с. 23].